

Representantforslag 154 S

(2016–2017)

fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Karin Andersen

Dokument 8:154 S (2016–2017)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken og Karin Andersen om å begrense profitt ved drift av asylmottak

Til Stortinget

Bakgrunn

Drift av asylmottak

Asylmottak er innkvartering for flyktninger som kommer til Norge og søker om asyl. De som søker asyl har ulike landbakgrunn, ulike erfaringer og ulike ressurser. Det er mange som er preget av en lang flukt, ofte fra krig, og som vil kreve hjelp for å klare å komme seg på bena. Mange har mistet familien, mens andre har flyktet først og fremst for å få et bedre liv. De har ofte ikke noe eller lite nettverk i Norge, og kan ikke språket. Flere vil ikke få opphold, men mange skal bli og blir en del av det norske samfunnet. For å lykkes med integreringen er det derfor svært viktig at man lykkes i hvordan en tar imot og aktiviserer flyktninger på asylmottakene. Det er avgjørende med faglærte ansatte, gode miljøer og tett kontakt med de ulike kommunale velferdstjenestene der mottakene ligger.

Etablering og drift av asylmottaksplasser er konkurranseutsatt og baserer seg på tilbud hvor både private og offentlige aktører konkurrerer. På 1980-tallet var det kun kommuner som driftet asylmottak. I 1988 ble loven endret, og ideelle og kommersielle slapp til som tilbydere.

Utlendingsdirektoratet (UDI) har hele tiden fremhevet at de har praktisert et tredelingsprinsipp for anskaffelser av mottaksplasser: en tredjedel av leverandørene skal være kommunale, en tredjedel

kommersielle og en tredjedel ideelle. Fra sommeren 2015 og frem til november 2015 kom det rundt 32 000 asylsøkere til Norge. Det var et stort behov for mottaksplasser raskt. I denne perioden leide staten inn svært mange mottaksplasser på kort tid, og i perioden fra 1. januar 2015 til 1. september 2016 ble det brukt totalt 1,5 mrd. kroner på asylmottaksplasser som endte med å stå tomme. I perioden høsten 2016 frem til 2017 har det derimot vært en avvikling av mottaksplasser. I vurderingen av hvilke plasser som skal avvikles, er pris det viktigste momentet. Kvalitet skal vektlegges unntaksvis i henhold til UDIs interne rutiner, IM 2010-039. Dette betyr at det i hovedsak er de billigste plassene som blir opprettholdt, mens de som har konkurrert og vunnet tilbud hvor kvalitet ble vektlagt høyere, blir lagt ned når de skal avvikles. Det vises til representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås om endring av vilkår for opprettelse og nedlegging av asylmottak, Dokument 8:87 S (2016–2017).

Situasjonen i dag etter de siste nedleggelsene er at 71,77 pst. av mottakene drives av kommersielle, 8,87 pst. drives av ideelle og 19,3 pst. drives av kommunale. I 1990 var 12,5 pst. av mottakene driftet av kommersielle, 22,5 pst. av ideelle og 65 pst. av kommunale operatører. I 2004 var fordelingen kommersielle 56,3 pst., ideelle 14 pst. og kommuner 29,7 pst. Det er i dag bare to ideelle aktører igjen, og på grunn av nedleggelse det siste året har de varslet at de nå står i fare for å forsvinne ut av markedet. Utviklingen er derfor at asylmottaksdrift går mot å kun bli driftet av kommersielle, stikk i strid med UDIs mål og Stortingets vedtak om å legge til rette for flere ideelle og offentlige drivere.

Forbud mot å ta ut profitt på asylmottaksdrift

Drift av asylmottak er og har vært inntektsbringende. VG kartla i september 2016 en del av utbyttene i asylmottaksdriften. Kartleggingen viser at de store asyloperatørene Hero, Link, Norsk Folkehjelp, Stiftelsen Sana og Norsk Mottaksdrift hadde fått klart mest siden januar 2015. Til sammen har de fått utbetalt 2,8 mrd. kroner fra UDI for å drive asylmottak. Hero Norge AS hadde et overskudd på 25,5 mill. kroner. I 2012 og 2011 tok dette selskapet ut direkte utbytte på 14 mill. kroner hvert år. Norsk Folkehjelp, en ideell stiftelse, hadde et overskudd på 20 mill. kroner, og Link hadde et overskudd på 18 mill. kroner. selskapet Vam AS tok ut 4 mill. kroner i utbytte i 2015. Norsk Mottaksdrift AS har også blitt omtalt da de tok ut 5 mill. kroner i utbytte i 2016 av frykt for endrede regler knyttet til drift av asylmottak. Dette er eksempler som viser at flere har tjent svært godt på asylmottaksdrift, og dermed tatt ut penger fra det offentlige i stedet for reinvesteringer i sektoren.

På spørsmål fra Audun Lysbakken til finansminister Siv Jensen om en oversikt over hvor mange av de offentlige midlene til asylmottak som har gått til profitt for private, svarte statsråden:

«Det føres ingen oversikt over hvor mye som tas ut av de private foretakene.»

Skattebetalernes penger skal gå til viktige offentlige oppgaver, slik som drift av asylmottak, for å ivareta forpliktelser overfor mennesker på flukt. Lovverket bør derfor utformes slik at det hindrer at offentlige tilskudd går til profitt for private tilbydere av slike tjenester. En kommersiell driver som bygger et selskap har til formål å drive næringsvirksomhet, og på kort eller lang sikt tjene penger på driften. Også ideelle kan ha til formål å tjene penger på en drift for å overføre midler til en annen del av organisasjonen, men har ofte mindre oppmerksomhet på dette og har også ofte som eneste motivasjon å drive det konkrete tilbudet.

Det som er spesielt med drift av asylmottak er at betalingen fra det offentlige ikke skal dekke mer enn selve driften og utviklingen av tilbudet. Det gjør at for å ta ut fortjeneste blir det nødvendig å gjøre tiltak som å spare inn på kvaliteten av bygningsmassen, ha mindre aktiviteter for beboerne, ha relativt mindre faglært arbeidskraft eller kutte i antall ansatte slik at arbeidsbyrden øker for dem som er igjen. Et annet alternativ er å unngå å sette inn vikarer ved fravær. Dette er en gruppe som ikke har store muligheter til å protestere på at tilbudet er dårligere enn det som er forutsetningen fra myndighetene som ofte mangler kunnskap om hva de har krav på.

Forslagsstillerne vil derfor fremme forslag om å endre regelverket slik at tilskudd til asylmottak ikke kan gå til profitt, men i stedet til videreutvikling av

asylmottak og gi de som er der, et godt tilbud som gjør dem i stand til å bli en del av det norske samfunnet, eller bli behandlet godt til de skal returnere. Dette omfatter en begrenset mulighet til å ta ut utbytte, eller på annen måte overføre overskudd til eierne eller deres nærstående. Dette må være tilfelle både når asylmottaket er i drift eller om driften blir nedlagt.

En begrensning av muligheten til profitt må også omfatte det å pådra seg kostnader i form av leieutgifter for eiendom eller lokale som tilhører asylmottakets eiere eller deres nærstående eller på annen måte pådra seg kostnader som kan innebære at betalingen fra det offentlige kommer beboerne til gode. Forslagsstillerne viser til at departementet må gi nærmere forskrift om grensdragningene.

Avvikling av anbudsutsettelse av asylmottaksplasser for en basisdel

Asylmottaksdrift er en offentlig oppgave, som først og fremst bør ivaretas av det offentlige. Når det i hovedsak driftes av kommersielle, så åpner det også et stort marked for tilbud av tilleggstjenester og tiltak som kommunene har ansvar for å drive. Dette fører igjen til en ensretting og mulig utnyttelse av asylsøkere slik som arbeidstiltak og språkopplæring gjennom datterselskaper.

I Fafu-rapport 2013:47 av forsker Nerina Weiss «Normalitet i limbo. Asylbarn med endelig avslag» konkluderes det med at tilbudet til barn på asylmottak blir dårligere ved anbudsutsettelse, jf. rapporten s. 67:

«Vår forskning har vist at konkurranseutlysningene og de påfølgende anbudsrundene kan ha negativ effekt på mottaksdriften. For å kunne fortsette mottaksdriften i en kommune er driftsoperatøren nødt til å vinne de regelmessige anbudsrundene. For å vinne anbudsrunder reduserer ofte mottakene utgiftene på flere hold. Dette kan ha flere negative konsekvenser for både beboernes livskvalitet og de mottaksansattes arbeidsvilkår. Mottaksansatte rapporterte om blant annet stadig lavere kompetanse blant kolleger, ansvar for mange arbeidsområder og følelse av å ikke kunne strekke til. Dette ble spesielt framhevet i sammenheng med mottakets arbeid med barn.»

Anbudsutsettelse rammer barn spesifikt gjennom at mottakene har for liten barnefaglig kompetanse, det påvirker antall bekymringsmeldinger, og det er vanskelig for barn å miste sosiale nettverk når mottak legges ned på grunn av anbudsregimet og de må flytte.

Sintef har også utarbeidet en rapport: «Bokvalitet i norske asylmottak» fra 2015, hvor det trekkes frem at

«kortvarige driftsavtaler, store svingninger i antall asylsøkere, høye krav til kapasitetsutnyttelse, og begrensede budsjetter utfordrende for å oppnå god bokvalitet.»

De viste til at på 50 pst. av mottakene rapporterte de ansatte om dårlige bovilkår som trekk, mugg osv.

Mye av årsaken til at det i hovedsak er kommersielle som driver, er praksisen med korte kontrakter og en kort oppsigelsestid på tre måneder. Ideelle drivere og kommuner ønsker ofte å drifte med en lengre tidshorison for å kunne ivareta ansatte og kvalitet, mens kommersielle har et formål om inntjening. En langsiktig drift av asylmottakene vil gjøre det lettere for det offentlige å ta på seg ansvaret for driften. I dag er anbudsutsettelsen en begrensning for dette.

Anbudsutsettelse av kontrakter for asylmottaksplasser bør derfor avvikles for det som kan kalles «basisplasser». Altså det antall plasser som er nødvendig i et gjennomsnittså beregnet over et visst antall år. Dette vil sikre at den delen av mottaksplasser som til nesten enhver tid vil være i bruk, bør være beskyttet mot anbudsutsettelse. Det betyr derimot ikke at de ikke kan legges ned om behovet for antall plasser endrer seg fast. Det vil også i akutte perioder måtte tas i bruk kommersielle drivere av asylmottak for å ta unna situasjoner hvor det er mange som kommer i løpet av kort tid. Dette bør likevel begrenses så langt det er mulig, og kontraktene bør være kortsiktige og utarbeidet nettopp med tanke på akutte situasjoner.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen utrede og legge frem forslag om hvordan det kan sikres at tilskudd til asylmottak går til drift og forsterkning av mottak, og hvordan ulike typer utbytte/profitt kan begrenses.
2. Stortinget ber regjeringen styrke ideelle organisasjoner og kommunale operatører som drifter asylmottak gjennom å avvikle anbudskonkurranser for et nødvendig antall basisplasser, og at disse erstattes av andre langsiktige og stabile kontraktsformer.
3. Stortinget ber regjeringen etablere en beredskap for hvordan akutte situasjoner med stor og brå økning i antall flyktninger og asylsøkere i Norge skal håndteres, herunder hvordan etablering av tilstrekkelig antall forsvarlige mottaksplasser kan etableres raskt og til forsvarlige kostnader.

21. juni 2017

Audun Lysbakken

Karin Andersen

